

अट्टमो पाठो ।

सागल वण्णना ।

पालि-वाङ्मयातील एक अत्यंत लोकप्रिय ग्रंथ म्हणजे 'मिलिन्दपञ्चो' (मिलिंद प्रश्न) हा होय. या ग्रंथात बॅक्ट्रियन राजा ग्रीक देशाचा मिनेन्डर (सुमारे इ.स. पूर्व २ रे शतक) व बौद्ध भिक्खू नागसेन यांचा प्रश्नोत्तरोत्तम संवाद आहे. इ.स. पूर्वच्या पहिल्या शतकात या ग्रंथाची रचना झाली असावी. मिलिन्द राजाच्या सागलनगर या राजधानीच्या वर्णनाने ग्रंथाला आरंभ होतो. सागल (सियालकोट) वर्तमान पाकिस्तानातील एक शहर. देशाच्या विभाजनापूर्वी ते भारतात होते. या वर्णनात अनेक मनोरंजक उल्लेख आलेले आहेत. त्यातील नगर-रचना, व्यापारी लोक, नगरवासी यांविषयीचे उल्लेख विशेष लक्षणीय आहेत.

अत्थि योनकानं नानापुटभेदन सागलं नाम नगरं नदी पब्बत सोभितं रमणीय भूमिभाग नदीपब्बतेहि सोभितं, आरामेहि, उय्यानुपवनेहि, तळाकेहि, पोक्खरणीहि च सम्पन्नं । सुतवन्ते हि तं तथा निम्मितं यथा विविधेहि दळ्हेहि च – अट्टालकोट्टुकेहि गम्भीराय परिखाय पण्डरेन पाकारेन तं सुरक्खितं होति । तेन सब्बे पञ्चअत्थिका च पच्चामित्ता च निहता । तस्स वीथियो चतुक्कसिङ्घाटकेहि तं नगरं सुविभत्तं करोन्ति । सुप्पसारितेहि अनेकविधेहि वरभण्डेहि परिपूरितानि आपणानि, हिमगिरिसिखरसदिसा निसतसहस्सानि वरभवानि, वरगोपुरानि च तस्स नगरस्स मण्डनानि । गज – हय – रथ – पत्तिसमाकुलं तं नगरं बहुन्नं जनानं पियंमनापं च – अभिरूपेहि नर-नारी-गणेहि अनुचरितं, बहुविधेहि विआवन्तेहि निसेवितं, खत्तियब्राह्मणादीहि नेकविधेहि जनेहि तं सब्बेन सब्बदा आकिण्णं । विविधेहि समण-ब्राह्मणादीहि सभाजनेहि तं सङ्घटितं । कासिक-कोटुम्बरकादीहि वत्थेहि संपन्नानि तस्स वत्थापणानि । बहुविधेहि रुचिरेहि सुप्पससारितेहि पुप्फेहि च गन्धेहि सुगन्धीनि तस्स वीथिचतुक्कानि । रतनापणेसु विज्जमानेहि आसंसनीयेहि रतनेहि विज्जोतिता तस्स रथिया । सिङ्गारवणिजगणा तत्थ निच्च विचरन्ति । रजतसुवण्ण – परिपूरं कहापण – कंसपत्थर संपन्नं, पज्जोतामन – निधि – निकेतं, पटुत-धन-धअं, परिपुण्ण-कोसं, बहु-अन्नपान, खज्ज-भोज्ज – समिद्धं, सम्पन्नसस्सं, उत्तरकुरू – सकासं सागलनगरं आळकमन्दा विय देवपुरं ।

सद्वत्थ (शब्दार्थ)

योनक (पुं.) – यवन IONIAN GREEK

सोभित (वि.) – शोभविलेले

पोक्खरणी (स्त्री.) – कमळाचे छोटे कृत्रिम तळे

सुतवन्त (वि.) – ज्ञान असलेला, विद्वान

अट्टाल (पुं.) – पहाऱ्यासाठी उभारलेला मनोरा

गम्भीर (वि.) – खोल

पण्डर (वि.) – पांढरा

पच्चअत्थिक (पुं.) – प्रतिस्पर्धी

निहत (वि.) – परतविलेला

चतुक्क – चौक

सु-विभत्त (वि.) – चांगल्या प्रकारे विभागलेले

वर-भण्ड (नपुं.) – विक्रीचा उत्तम माल

भूमि-भाग (पुं.) – प्रदेश

आराम (पुं.) – उद्यान

निम्मित (वि.) – निर्माण केलेले

दळ्ह (वि.) – भक्कम

कोट्टक (नपुं.) – कोठार

परिखा (स्त्री.) – खंदक

पाकार (पुं.) – तटबंदी

पच्चामित्त (पुं.) – शत्रू

वीथि (स्त्री.) – रस्ता

सिङ्घाटक (पुं.) – चौक

सुप्पसारित (वि.) – चांगल्या प्रकारे मांडलेले

आपण (नपुं.) – दुकान

93